

PARLAMENTO EUROPEO EVROPSKÝ PARLAMENT
EUROPA-PARLAMENTET EUROPÄISCHES PARLAMENT EUROPA PARLAMENT
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ EUROPEAN PARLIAMENT
PARLEMENT EUROPEEN PARLAMENTO EUROPEO EIROPAS PARLAMENTS
EUROPOS PARLAMENTAS EURÓPAI PARLAMENT
IL-PARLAMENT EWROPEW EUROPEES PARLEMENT PARLAMENT EUROPEJSKI
PARLAMENTO EUROPEU EURÓPSKY PARLAMENT
EVROPSKI PARLAMENT EUROOPAN PARLAMENTTI EUROPAPARLAMENTET

FOCUS

Pinigai pinigeliai

Finansų krizė, auganti infliacija, stiprėjantis euras, maisto produktų brangimas... Susigaudyt i globalios ekonomikos labirintuose nera lengva. Skaitykite mūsų parengtus straipsnius apie kovą su tyliaja pajamų žudike infliacija, neramumus finansų rinkose bei interviu su Pasaulio prekybos organizacijos vadovu Pascal Lamy.

Kodėl kyla kainos ir mažėja perkamoji galia? Ar biokuro gamyba brangina prisideda prie maisto produktų kainų augimo? Stiprus euras – gerai ar blogai? Ar verta gelbėti bankus ir kas gina indėlininkų teises? Skaitykite mūsų parengtą dosjė.

Tylioji pajamų žudikė infliacija

Augančios maisto produktų kainos ir 130 JAV dolerių už barelių peržengusi naftos kaina verčia vis labiau pakratyti pinigines. Eurozonos infliacija kovą pasiekė rekordinį 3,6 proc. lygį. Panašu, kad kurį laiką teks priprasti prie didesnio nei įprasta kainų lygio augimo, balandžio pabaigoje EP nariams sakė Europos centrinio banko pirmininko pavaduotojas L. Papademos. Ekonominei ir pinigų sajungai švenčiant dešimtajį gimtadienį, apie infliaciją kalbėjomės su EP nariais R. Goebbelsu bei G. Hökmarku.

Vidutinė visos ES infliacija kovą siekė 3,8 proc. – prieš metus ji tesudarė 2,3 proc. Žemiausia ji išliko Nyderlanduose (1,9 proc.), Jungtinėje Karalystėje (2,5 proc.) ir Portugalijoje (3,1 proc.), labiausiai kainos augo Latvijoje (16,6 proc.) , Bulgarijoje (13,2 proc.) ir Lietuvoje (11,4 proc.).

Per pastaruosius metus duonos, pieno ir kiaušinių kainos drastiškai išaugoje visoje Europos Sajungoje.

Kodėl kyla kainos?

Kodėl šiuo metu daugelis produktų akivaizdžiai brangsta, nuvertindamos mūsų lėšas ir mažindamos perkamają galią? Šalia kitų priežasčių, pasaulinių kainų augimą skatina didėjantis Azijos apetus maistui ir energijai. Robert Goebbels (Socialistų frakcija, Liuksemburgas) primena, kad „vis daugiau Kinijoje ir kitose šalyse gyvenančių žmonių pradeda valgyti mėsą, o apie 60 proc. žemės ūkio produkcijos sušeriamama gyvuliams“.

Taip pat vertėtų nepamiršti biokuro gamybos įtakos žemės ūkio produktų kainoms. „Vyriausybė kova su klimato kaita keliant energijos kainas atsiliaips ir vartotojų išlaidoms“, – tvirtina deputatas.

Gunnar Hökmark (Europos liaudies partijos ir Europos demokratų frakcija, Švedija) situacijos nedramatizuoją. „Dėl didesnės konkurencijos ir globalizacijos vartotojų pasiekia daugiau produktų mažesnėmis kainomis. Nors palūkanų normos per pastaruosius pusantrų metų ir paūgėjo, jos tebéra panašios į prieš 10-20 metų buvusį palūkanų lygi“, – sakė jis.

Bendrą ES inflacijos lygio rodiklį didina aukštėsnė sparčiai augančių, statančių ir investicijas pritraukiančių naujuujų ES narių inflacijs, o pavyzdžiui Liuksemburge kainos auga labiau nei kaimyninėse šalyse dėl kas pusmetį indeksuojamų viešujų paslaugų kainų, primena mūsų kalbinti europarlamentarai.

Mokesčių didinti nevertėtu

Roberto Goebbelso manymu, ES turėtų kurį laiką susilaikyti nuo reikalavimo kelti PVM lygį. „Siekdama harmonizuoti mokesčius Komisija prašo naujuujų narių didinti akcizus degalams. Jai šiuo metu vertėtų vengti mokesčių ir administracinių kainų didinimo“, – mano europarlamentaras.

„Reikia reformų, kurios užtikrintų tinkamą konkurenciją skirtinguose sektoriuose, o valdžios institucijos privalo tinkamai kontroliuoti viešuosius finansus“, – aiškina Gunnar Hökmark.

Ar reikia didesnių palūkanų normų?

Inflacijos didėjimą gali lemti per dideli apyvartoje esantys pinigų srautai. Didėjant palūkanų normoms vyksta atvirkštinis procesas – skolinimas brangsta, mažiau investuojama ir daugiau taupoma. Pinigai „išsiurbiami“ iš rinkos, mažėja jos perkaitimas, „vėsta“ ekonomika.

„Tikiuosi, kad Europos centrinis bankas (ECB) išlaikys dabartinį 4 proc. palūkanų lygį. Su importuota inflacija nepakovosi didindamas palūkanas“, – yra įsitikinęs Robert Goebbels. „Palūkanų normų nustatymas – ECB, o ne politikų reikalas. Būtina priimti racionalius šaltais skaičiavimais paremtus sprendimus“, – pabrėžia Gunnar Hökmark.

Atlyginimai ir perkamoji galia

Augant kainoms mažėja perkamoji galia, todėl darbuotojai ir jų teises ginančios profesinės sajungos reikalauja didinti atlyginimus. Tačiau tai taip pat gali užsukti kainų–atlyginimų didėjimo spiralę, dėl kurios ECB gali tik įspėti.

„ES privalo ginti paprastų žmonių perkamąją galią, tačiau būtina pusiausvyra siekiant išvengti užburto kainų ir atlyginimų didėjimo rato“, – mąsto R. Goebbels.

G. Hökmark primena, kad matuojant absoliučiais dydžiais mes vis dar įperkame daugiau, nei anksčiau, kadangi pastarajį dešimtmetį ekonomikos augimas viršijo infliaciją.

Kas tris mėnesius ECB prezidentas Jean-Claude Trichet bendrauja su EP Ekonomikos ir pinigų komiteto nariais „monetarinio dialogo“ rėmuose. Pinigu dialogas – tai ECB – „eurozonos kainų stabilumo garantas“ – atsiskaitymas demokratiškai renkamos institucijos atstovams.

Kokia karščiuojančią finansų rinkų diagnozė?

„Po dešimties mėnesių vis dar nematome krizės pabaigos. Priešingai, ji plečiasi už finansų sektoriaus ribų“, – Ekonomikos ir pinigų komiteto posėdyje apie JAV būsto paskolų krizės „užkrato“ plitimą sakė jo pirmininkė Pervenche Berès. Apie padėtį finansų rinkose šnekėjomės su šio komiteto narėmis leke van den Burg (Socialistų frakcija, Nyderlandai) ir Margarita Starkevičiūte (Liberalų ir demokratų aljansas, Lietuva), siūlančiomis tobulinti finansinių institucijų priežiūros mechanizmą.

„Finansų sistema gali būti vertinama kaip ekonomikos kraujas. Todėl finansų sistemos sutrikimai turi įtakos realajai ekonomikai“, – sako Margarita Starkevičiūtė. Pasak jos, dabar problemų pastebime įvairiuose ekonomikos sektoriuose, ypatingai būstų ir statybos, tiesiogiai darančius įtaką žmonių turtinei gerovei.

Europos centrinio banko žingsniai krizės akivaizdoje

Pastaruosius dešimt mėnesių Europos centrinis bankas (ECB) likvidumą didino reguliariomis paskolų injekcijomis, padedančiomis bankams išvengti krizės. „Tai – trumpalaikės likvidumą didinančios injekcijos, kuriomis gali pasinaudoti ir už eurozonos ribų esantys bankai. ECB sprendžia didelę Jungtinės Karalystės problemų dalį“, – aiškina I. van den Burg.

M. Starkevičiūtė primena, kad ES egzistuoja du bankinės veiklos modeliai. Pirmasis daugiausiai remiasi mažmenine rinka – bankai iš žmonių surinktas indėlių lėšas investuoja ir naudoja paskolų teikimui. „Padedami ECB ir nacionalinių centrinių bankų, šie bankai gali lengvai įveikti krizę, kadangi turi nuolatinį įplaukų iš indėlių šaltinių“, – sako europarlamentarė.

Antrasis modelis, aiškina M. Starkevičiūtė, remiasi didmenine rinka – bankai perskolina didmeninėje finansų rinkoje pasiskolintas lėšas. „Kadangi didmenines rinkas supurtė antrinės paskolų rinkos krizė, bankams tapo daug sunkiau pasinaudoti šiuo finansavimo šaltiniu – jiems tenka ieškoti naujų būdų užsidirbtų pinigų“, – sako ji. Pasak deputatės, tai didelė ilgalaikė problema, o ECB ir centriniai bankai neturėtų jos spręsti gelbėdami šiuos bankus.

Kas gelbės bankus?

Neretai sakoma, kad pakilimo metu bankai susirenka pelną, o sunkiaisiai laikais nuostolis perkeliamas ant svetimų pečių, kadangi vyriausybės jaučiasi privalančios įsikišti. Ar mokesčių mokėtojai turėtų neštis bankų finansinio neatsakingumo naštą?

„Tai vadiname moraline dilema. Atlygis yra privatus, tuo tarpu nuostoliai perkeliami ant visos visuomenės pečių“, – tvirtina I. van den Burg. „Vis dėlto bankų negalime palikti vienų ir leisti „nukraujuoti“ akcininkams. Jei „Northern Rock“ bankas būtų žlugęs, tai būtų turėjė neprognozuojamų pasekmų. Būtent dėl šios priežasties vyriausybės privalo imtis reikiamų priemonių“, – prideda ji.

Efektyvesnė priežiūra

Leke van den Burg ir Daniel Dăianu rengia pranešimą dėl finansų sektoriaus priežiūros struktūros. Jame pranešėjai įvertins krizės paryškintus teisinius ir priežiūros trūkumus bei pateiks pasiūlymus dėl reikiamų pakeitimų. Kokios priemonės leistų efektyviau apsaugoti rinką nuo sukėlimų?

I. van den Burg pasisako už europinę priežiūros sistemą. Jos nuomone, svarbiausia griežtinti didžiųjų bankų, turinčių didelę įtaką finansų rinkos stabilumui, kontrolę. Pasak europarlamentarės, šie bankai telkiasi Londono, ir jų yra apie 40.

M. Starkevičiūtės nuomone, geriausia būtų, jeigu įvairių šalių priežiūros institucijos dirbtų kartu pagal vadinamąjį priežiūros kolegijos modelį, kuris leistų geriau koordinuoti keliose valstybėse veikiančių bankų priežiūrą. Kaip pavyzdį ji pateikia priežiūros koordinavimą Baltijos ir Šiaurės šalyse.

„ES valstybės nacionalinėms priežiūros institucijoms turi suteikti reikiamus resursus ir teises – tam kad jos galėtų efektyviai dalyvauti priežiūros kolegijų darbe. Vienas reguliuotojas nesugebėtų įsigilinti į 27 skirtinges sistemas, nebent imtumėmės kurti milžinišką tam skirtą ES biurokratinį aparatą“, – sako europarlamentarė iš Lietuvos.

Europos Komisijos vaidmuo ir indėlininkų apsauga

I. van den Burg apgailestauja, kad Vidaus rinkos komisaras McCreevy „nėra aktyvesnis ir ambicingesnis“, ir pateikė pasiūlymą dėl teisiškai neprivalomo sistemos tobulinimo mechanizmo. Jos manymu, Tarybą šioje srityje paralyžiuoja nacionaliniai interesai: „Jungtinė Karalystė mirtinai bijo, jog jai gali tekti paklusti didesnei priežiūrai, todėl ir stabdo pažangą“.

M. Starkevičiutė siūlo sukurti nuoseklią indėlių draudimo sistemą tam, kad sušlubavus bankams vartotojai būtų tinkamai ir vienodai apsaugoti visose šalyse narėse, o vyriausybėms netektu kištis. „Parlamentas Jungtinės Karalystės pavyzdžiu siūlo steigti nacionalinio finansinio ombudsmeno pareigybę. I ji galėtų kreiptis su finansų institucijomis problemų turintys žmonės, jis saugotų tokią klientų teises. Finansų klausimai yra pakankamai sudėtingi, todėl paprastam žmogui gali prireikti paramos šioje srityje“, – sako M. Starkevičiutė.

„Antraštės“ kalbasi su PPO vadovu Pascal Lamy

Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) rėmuose vykstančios derybos dėl Dohos vystymosi darbotvarkės prasidėjo dar 2001-aisiais. Ar pasauliu dar ilgai teks laukti protekcionizmą mažinančio susitarimo? Kokią įtaką jis turės maisto produktų kainoms, skurdo lygiui, klimato kaitai ir gamtinių išteklių suvartojimui? Besitęsiant deryboms dėl kliūčių prekybai mažinimo, Europos Parlamente gegužės 29 d. apsilankęs PPO generalinis direktorius Pascal Lamy sutiko atsakyti ir į kelis mūsų klausimus.

Besilankydamas Europos Parlamente, P. Lamy Tarptautinės prekybos bei Klimato kaitos komitetų nariams pasakojo apie pažangą, pasiekta derantis dėl prekybos barjerų mažinimo. Nuo 2005 m. PPO vadovo postą užimantį buvusį ES prekybos komisarą pakalbinome apie tarptautinės prekybos įtaką aplinkai bei maisto produktų kainoms.

Kaip tebesitęsiančios PPO derybos paveiks į viršų šovusias maisto produktų kainas ir gilėjančią pasaulinę maisto krizę?

Maisto krizę sudaro įvairūs komponentai. Visų pirma – skurdas, kuris, deja, nėra naujas reiškinys. Augančios kainos ji tik dar labiau gilina.

Ko gali imtis PPO? Ji gali padėti suderinti išaugusią paklausą, ypač javų, ir pasiūlą – ypač valstybių, visų pirma besivystančių, gebėjimą plėsti gamybą. Prekyba – tai tiltas tarp pasiūlos ir paklausos.

Vis dėlto turtingosios valstybės privalo suvokti, jog jų skiriamos subsidijos kenkia gamybai daugelyje besivystančių šalių. Jos privalo apriboti subsidijas. Visa tai žinoma nuo seno, krizė tik paryškino šią problemą deryboms svarbiu laikotarpiu.

Gamtinių išteklių trūkumas didina įtampą pasaulyje – tai aišku pažvelgus į Kinijos politiką Afrikoje ar vandens trūkumą Artimuosiuose Rytuose. Ar PPO gali prisidėti prie subalansuoto trūkstamų išteklių paskirstymo?

Taip, įvairiausiais būdais. Šis uždavinys įrašytas ir 1994 m. PPO chartijoje kaip prekybos atvėrimas tvaraus vystymosi vardan.

Visų pirma, reikia prekiauti „šiek tiek daugiau, nei mažiau“. Jei egiptiečiai turėtų patys užsiauginti visus savo suvarto jamus javus, kurie šiandien yra beprotiškai brangūs, Nile neliktu nė lašo vandens. Taigi, prekyba kartais leidžia panaudoti gamtos išteklius ten, kur jų yra pakankamai.

Antra, daug ką galima padaryti muitų srityje. Vertėtų sukurti palankią muitų terpę aplinkosaugos prekėms, atverti rinkas mažinančioms taršą, žalą aplinkai ir išteklių panaudojimą aplinkosaugos paslaugoms. Daugelis besivystančių šalių turi didelį potencialą šioje srityje.

Pagaliau mes galime prisidėti prie susitarimo, kuris, tikiu, vieną dieną pakeis Kioto protokolą dėl klimato kaitos. Dėl šios srities nesiderama PPO, tačiau akivaizdu, kad tuomet, kai turėsime daugiau šalių apimantį griežtesnį susitarimą, jį privalėsime vykdyti. Kadangi praktiškai tos pačios šalys derasi ir dėl klimato kaitos apribojimo, ir dėl prekybos taisyklių, didelių sunkų iškilti neturėtų...

Taigi prekybos augimas dar nereiškia didesnio išteklių suvartojimo?

Kartais taip, kartais – visiškai ne! Pažvelkime į vadinamąsias „maisto mylias“ – maisto produktų kelionę iki mūsų stalo. Atrodytų, kad rožės iš Kenijos, atskraidintos lėktuvu, aplinkai kenkia labiau nei europinės rožės. Atlikus skaičiavimus – juos vykdė ir pats Europos Parlamentas – paaiškėjo, kad rožių užauginimas ir pristatymas iš Kenijos aplinkai kenkia mažiau, nei rožės, užaugintos ir atgabentos iš kitų ES valstybių. Turime atidžiai peržūrėti turimus įrodymus ir skaičiavimus.

Tam tikrais atvejais gamybai ir prekybai sunaudojama nepamatuotai daug energijos ir prisidedama prie pasaulinio atšilimo. Tačiau daugeliu atvejų prekyba leidžia sumažinti neigiamas pasekmes gamtai.

Stiprus euras: prakeiksmas ar išsigelbėjimas?

Daugelis esame įsitikinę, kad stipri ekonomika neatskiriamai nuo stiprios valiutos. Ar taip yra iš tiesų? Per savo gyvavimo dešimtmetį euras gerokai sustiprėjo, o daugelis valstybių užsienio valiutos atsargas ėmė laikyti eurais. Kokį vaidmenį tebesitęsiant neramumams finansų rinkose ir augant naftos bei maisto kainoms atlieka euras? Ar jis palengvina euro zonas narių naštą, o ES naujokėms vertėtų paskubėti į bendros valiutos glėbi? Susipažinkite su europarlamentarų nuomonėmis.

Pradékime nuo pradžių. Kodėl euras tapo stipria valiuta? Dėl pigaus dolerio, aiškina EP nariai. Pasak Jonathano Evanso (Europos liaudies partijos ir Europos demokratų frakcija, Jungtinė Karalystė), JAV vardan ekonomikos augimo paaukojo dolerio stiprumą.

Jam pritaria ir Jelko Kacin (Liberalų ir demokratų aljansas, Slovénija), teigiantis, kad nuvertinas doleris ilgą laiką buvo JAV pinigų politikos pagrindu ir kartu su perdėtais įsiskolinimais leido pasislėpti nuo finansinių problemų.

Pervertinimas ir nuvertinimas: aukso vidurio paieškos

Už pinigų politiką atsakingas Komisijos narys Joaquín Almunia nesenai yra sakęs, jog euro kursą pasailio biržose galima suvokti kaip per didelį. „Nenorime silpno ar stipraus euro, norime tinkamo jo kurso“, – aiškina Ekonomikos komiteto pirmininkė Pervenche Berès (Socialistų frakcijas, Prancūzija).

„Tai gali būti pražūtinga. Nesidžiaugiau euro silpnumu kuomet jis buvo įvestas, naivu tikėtis, jog euro stiprumas yra pasitikėjimo ekonomika ženklas. Juk euras „nenušoka nuo bėgių“ tik dėl didelio Vokietijos augimo“, – mąsto Jonathan Evans.

Olle Schmidt (Liberalų ir demokratų aljansas, Švedija) mano, jog stiprus euras, netgi sustiprėjęs po airių „ne“, parodo, kad Europai sekasi geriau nei JAV. „Daugelis sako, kad Europą apémė krizė, bet rinka parodo, kad krizės nėra“, – kolegai prieštarauja jis. Jelko Kacin nuomone, eurą įsivedusiai nedidukei Slovénijai daug lengviau susidoroti su krizėmis būnant euro zonoje.

Nuo naftos iki eksporto kainų

Ar stipri valiuta – tai peilis eksportuotojams? „Slovénija eksportuoja daug, tačiau visų pirmā į ES rinką, todėl jai stiprus euras nėra didelė bėda“, – aiškina J. Kacin.

Stiprus euras padeda sušvelninti naftos, kurios kainos yra nustatomos JAV doleriais, brangimą ES. „Ekspertų nuomone, barelis gali pasiekti 250 JAV dol. ribą. Didžiausio išbandymo sulauksite pabrangus doleriui“, – mano O. Schmidt.

„Viena priežasčių, kodėl naftą brangina gamintojai – dolerio silpumas. Jie turi didinti kainą tam, kad uždirbtų“, – pabrėžia P. Berès. Anot europarlamentarės, per euro gyvavimo 10-metį nevyko rimtesnės diskusijos dėl jo kurso kitų valiutų atžvilgiu.

Galbūt netrukus euras taps pagrindine pasailio valiuta, o naftos kainas žymėsime eurais? Europarlamentarų nuomone, tai galėtų atsitikti tikrai negreitai. „Doleris neužleis savo pozicijų – jis atspindi įtaką ir karinę galią“, – sako O. Schmidt, primindamas, kad euras nėra vienos valstybės valiuta.

„Naivu to tikėtis – doleris yra pasaulinė valiuta todėl, kad JAV ekonomika yra didžiausia pasaulyje“, – neabejoja J. Evans, o J. Kacino nuomone, euras turi ilgalaikį tapimo pagrindine valiuta potencialą.

„Maždaug 26 proc. pasailio rezervų laikomi eurais, tačiau ši dalis didės – juk lėšas verta saugoti lėšas stipria valiuta, aukštomis palūkanų normomis“, – aiškina P. Berès, sakydama, jog dolerio vaidmuo tebéra labai svarbus.

Ateities prognozės

O. Schmidt viliasi, kad antrinių paskolų krizė greičiausiai jau pasiekė dugną, o naujoji JAV Administracija susidoros su deficitu ir išves iš Irako dalį brangiai atsieinančių karių. Tai turėtų leisti nusistovėti realesniams dolerio ir euro kursui.

P. Berès mato tris galimus scenarijus – doleris išlieka pasaulyne valiuta; euras užima jo pozicijas; į sceną išeina Azijos šalių valiutos. „Turėsime vienos, dviejų ar trijų kolonų sistemą. Bet kuriuo atveju, Europa privalo išmokti kalbėti vienbalsiai“, – sako Ekonomikos komiteto pirmininkė.

Ar Jungtinei Karalystei, Danijai ir Švedijai vis dar apsimoka likti už euro zonas ribų? „Baltijos šalims įsivedus eurą, šia valiuta bus „apjuosta“ visa Baltijos jūra. Tuomet švedų pasipriešinimas turėtų sumažėti – tikiuosi, jog 2010 m. bus surengtas referendumas šiuo klausimu“, – sako švedų europarlamentaras O. Schmidt.

Nors kai kurių žmonių teigimu euras niekuomet nebus visavertis be Londono Sičio, J. Evans mano, jog Jungtinei Karalystei vertėtų išlaikyti svarą tam, kad galėtų valdyti savo ekonominę politiką.